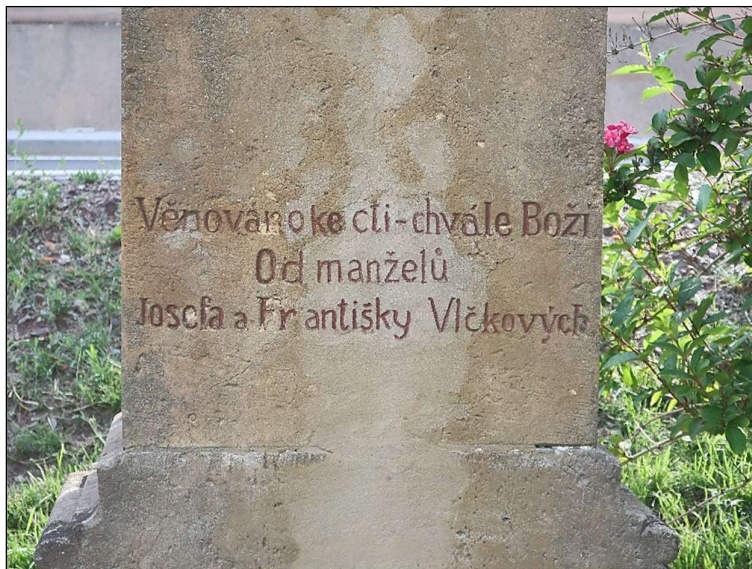

Kamenný kříž u kapličky (Vlčkův)

Vedle kaple Navštívení Panny Marie na Lipí stojí krásný kamenný kříž s lucernou, sochami beránka, dvou klečících andělů a Panny Marie a dvěma nápisy na přední straně. Na kříži je letopočet 1910. Jak praví třetí dedikační nápis na zadní straně kříže, kříž byl postaven nákladem manželů Josefa a Františky Vlčkových, kteří tehdy bydleli v protilehlém č. p. 33:

Věnováno ke cti – chvále Boží
Od manželů
Josefa a Františky Vlčkových

Příběh o postavení Vlčkova kříže v *Pamětní knize obce Lipí*:

Příběh o postavení tohoto kříže vypráví Antonín Smrček, první kronikář Lipí, v *Pamětní knize obce Lipí* z počátku 20. století na s. 90. Z textu Antonína Smrčka plyne, že před postavením kamenného kříže stál na tomto místě od roku 1900 nejprve kříž dřevěný. Místo, na kterém stojí Vlčkův kříž, je pro Lipí památné. Kolem poloviny 18. století někde zde rostla stará hrušeň, v jejíž prohlubni byla uctívána památná soška Panny Marie, kterou na Lipí přinesla asi v roce 1745 jistá zbožná panna z Vamberžic. Na místě staré hrušně byla v roce 1787 postavena nejprve zvonice, v jejímž výklenku byla uchovávána památná vamberžická soška Panny Marie. Zvonice byla v roce 1836 přestavěna na první lipskou kapličku. Na jejím místě pak byla v letech 1903–1904 postavena současná kaple. Přestože existovala stará kaplička, v níž bylo možné uchovávat památnou vamberžickou sošku Panny Marie, byl v roce 1900 postaven vedle staré kaple ještě dřevěný kříž, na kterém Lipští zavěšovali v letním čase k veřejnému uctění skleněnou schránku se soškou Panny Marie Vamberžické mezi anděly. V zimním čase ji vystřídal obraz Panny Marie Sedmibolestné. Střídání dvou mariánských obrazů, kdy v letním období byl vystaven jiný mariánský obraz než během zimy, která byla obdobím velkého půstu, představuje starobylý zbožný zvyk, který se na Lipí zachovával. Text *Pamětní knihy obce Lipí* praví:

Kříž Vlčků

Od roku 1900 až do roku 1913 stál na místě nynějšího kamenného kříže kříž dřevěný, na němž visela vždy [v] letním čase skleněná schránka s utěšeně krásnou soškou P. Marie Vambeřické mezi andělíčky a kvítím. A v zimním čase visel obraz Sedmibolestné P. Marie. Až roku 1913 dal jej Jos[ef] Vlček nahradit krásným křížem kamenným a téhož roku o pouti dal jej slavnostně posvětit. Světil jej Jaroslav Žďárek, tehdejší kaplan náhodský, u něhož měl krásné dojmavé kázání o úctě sv. kříže.

Historické listiny týkající se postavení Vlčkova kříže:

Antonín Smrček ve výše uvedeném textu sice píše, že Vlčkův kříž byl postaven až v roce 1913, patrně se však jedná o omyl (buď autora textu, nebo pana Václava Mervarta, který jeho text v dochované *Pamětní knize obce Lipí* přepsal). Nejen letopočet na samotném kříži, ale i dochované historické dokumenty dokazují, že kříž byl postaven již v roce 1910. Zápis o postavení kříže se závazkem jeho udržování bylo nutné vložit do pozemkové knihy Lipí. Manželé Vlčkovi se obrátili v roce 1910 s žádostí o povolení postavení kříže na tehdejší úřady. Tuto žádost zřejmě podali společně s manželi Špulákovými z č. p. 9, kteří tehdy usilovali o postavení jiného kamenného kříže na Lipí cestou z návsi k rybníčku. Toto povolení získali v roce 1910. V Archivu obce Lipí 1840–1945, který je uložen ve Státním okresním archivu Náchod, se nacházejí dvě listiny z roku 1910 týkající se žádosti Vlčkových:

Listina č. 1: Žádost manželů Vlčkových adresovaná okresnímu soudu v Náchodě o vložení závazku do pozemkové knihy Lipí, že se budou starat o udržování tohoto kříže.

Listina č. 2: Schválení této žádosti od okresního soudu v Náchodě ze dne 23. června 1910, které přišlo prostřednictvím advokáta pana JUDr. Františka Dvořáka manželům Vlčkovým:

Advokát
J. U. Dr. Fr. Dvořák
Náchod

C. K. OKRESNÍ SOUD v NÁCHODĚ
DOŠL 20 VI. 1910
KRÁT PŘÍLOH
RUBRIK

934

Slavnému okresnímu soudu

v Náchodě!

Marek Vlček a František Vlá-
kova manželé a volní chalup-
níci v Lípě č. p. 33 711 Brno
Fr. Dvořákem advokátem v
Náchodě

navrhují povolání ve vl-
ce č. 33 v zemi, kúšky
obce Lípě na chalupě č.
p. 33 v Lípě vzhledu real-
ního zápisu a služeb-
nosti zborůci upo-
vínosti na pozemku
č. k. 47 v Lípě postave-
ný kamenný kříž se so-
chami trpěti, umístě-
na ušchati, zachovati
a v dobrém stavu a po-
řádku udržovati a
ostatní ve prospěch ob-
ce Lípě a děkanství
národu v Náchodě.

Jednou
s příloh. list. a orig.
a cop. 2 a 7 mal.

Č. d. 934 / 10

Prohází se aby se podle řízovací listiny dani v
 Míchově dne 16. června 1910 lit. A. ve vkladbě
 č. 33 porenní knižky kat. obce Lipi na chalupě
 č. p. 33 v Lipi s pozemky, vložky reální
 zřevarek a služebnost, záležející v povinnosti
 na pozemku č. kat. 47. zachováti, se sochami
 v této řízovací listině uvedenými opatření
 kamenný kříž, třípětí, umístěna nechati, zacho-
 vati a stále v dobrém stavu a pořádku
 udržovati, jakož i ostatní v řízovací listině
 té bližší vyeměněné opatření vzhledu tohoto
 kříže, třípětí a omáček, pro

a. obec Lipi

b. síkamský úřad v Míchově.

O tom se zpravují:

1. manželé Josef Vlček a Františka Vlčková,
 rolní chalupníci v Lipi č. p. 33 za svým frat.
 Dvořákem advokátem v Míchově s příl.
 A orig.
2. obec Lipi do rukou starosty p. Josefa Šterně
 v Lipi
3. dist. síkamský úřad v Míchově
4. c. k. finanční prokuratura v Praze
5. c. k. berní úřad v Míchově s dohledáním
 ověřeného opisu řízovací listiny lit. A. 49
6. c. k. okresní hejtmanskost v Míchově.

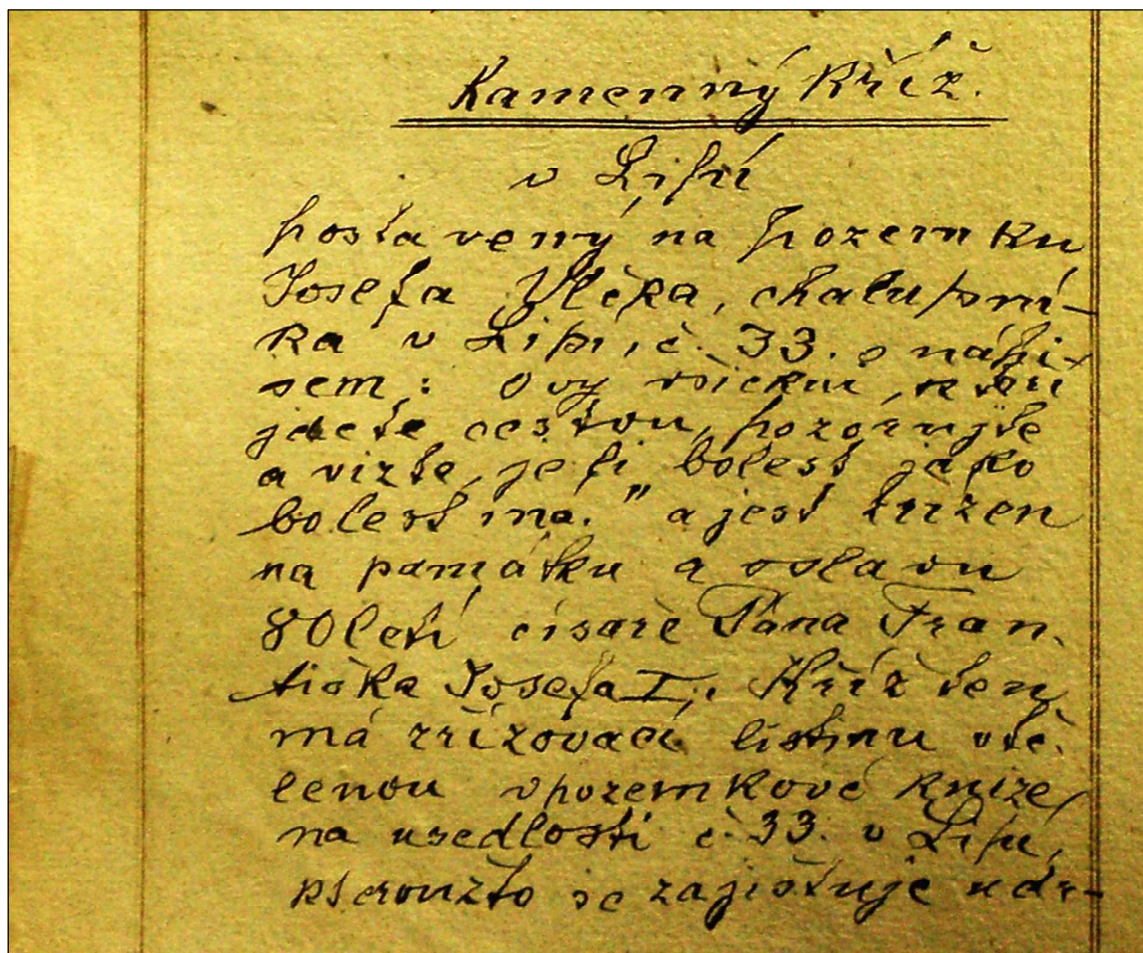
C. k. okresní soud v Míchově
 odd. II dne 22. června 1910.

To, že kříž byl dokončen již v roce 1910, dále dokazuje český zápis o jeho posvěcení v tomto roce, který se uchoval v ručně psané *Pamětní knize neboli kronice děkanství náchodského* (*Gedenkbuch oder Chronik der Dechantei Náchod*) na s. 576–577:

Kamenný kříž v Lipí

Postavený na pozemku Josefa Vlčka, chalupníka v Lipí č. 33, s nápisem: „O vy všichni, kteří jdete cestou, pozorujte a vizte, je-li bolest jako bolest má.“ A jest křížem na památku a oslavu 80letí císaře pána Františka Josefa I. Kříž ten má zřizovací listinu vtělenou v pozemkové knize na usedlosti č. 33 v Lipí, kteroužto se zajišťuje udržování tohoto kříže v dobrém stavu dle výnosu c. k. okresního soudu v Náchodě ze dne 22. června 1910, č. j. 934/19. Zřizovací listina opsána ve fund. knize děkanství náchodského fol.

Kříž tento byl se svolením b[iskupské] konsistoře ze dne 23. června 1910 č. 6389 o pouti v Lipí dne 3. července 1910 posvěcen.

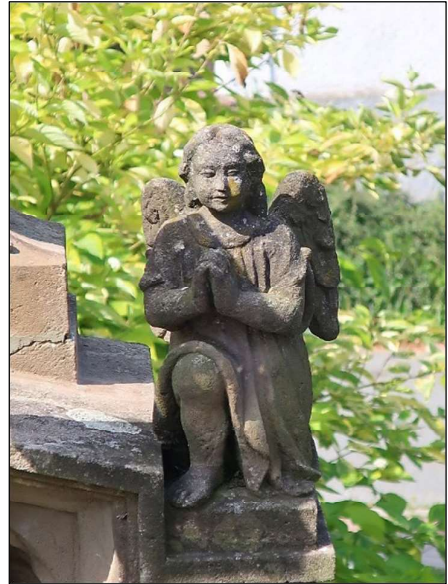
574

křtění tohoto kříže
 v dobrou slávu alle vy
 nosu c.k. děkanství sou-
 du v Náchodě se dne
 22 června 1910 v. d. 934/10.
 Zařazení listina opá-
 na ve f. knize dě-
 kanství Náchodského
 fol.:
 Kříž tento byl se svo-
 lením B. Ponsiostové
 rector 23. června 1910
 v. 6389 v psaní v listě
 dne 3. července 1910 po-
 sočen.

Vlčkův kříž byl posvěcen společně s křížem Špulákových, který stojí u cesty z návsi k rybníčku, o lipské pouti 3. července 1910. Antonín Smrček nás zpravuje, že jej posvětil Jaroslav Žďárek, tehdejší kaplan v Náchodě, který měl při té příležitosti pěkné kázání o kříži.

Ikonografie kříže:

Výše uvedený církevní úřední zápis uvádí, že kříž byl postaven „na památku a oslavu 80letí císaře pána Františka Josefa I.“ Tento údaj však není třeba brát přísně doslova, již proto, že je v *Pamětní knize neboli kronice děkanství náchodského* uveden též v zápisu o povolení současně svěceného Špulákovy kříže. Těžko si představit, že by manželé Vlčkovi i Špulákovy stavěli kříže na Lipí na svých pozemcích právě s tímto církevně-politickým úmyslem. Dedikační nápis na zadní straně Vlčkova kříže uvádí, že je postaven „ke cti – chvále Boží“. Z umístění i ikonografie kříže se zdá, že Vlčkovi, kteří bydleli naproti kapli, chtěli postavením kamenného kříže na místě dosavadního dřevěného kříže uchovat starou duchovní tradici na Lipí. Ikonografie kamenného kříže totiž podle všeho do značné míry napodobuje reálie staršího dřevěného kříže. Na starém dřevěném kříži byla podle vyprávění Antonína Smrčka v *Pamětní knize obce Lipí* zavěšována v létě soška Panny Marie Vamberčké mezi anděly a v zimě obraz Panny Marie Sedmibolestné. Sousoší na podstavci Vlčkova kamenného kříže jakoby kombinuje oba tyto obrazy: po stranách kamenného kříže jsou sošky dvou klečících andělů a pod křížem je socha Panny Marie Bolestné:

Nápisy na kříži:

Pod sochou Panny Marie jsou dva nápisy. První z nich je modlitbou a současně křesťanským uvítacím pozdravem:

POCHVÁLEN BUĎ
PÁN JEŽÍŠ KRISTUS

Vlčkův kříž byl původně otočen o 180 stupňů jinak než dnes: hleděl nikoli k okresní silnici jako nyní, nýbrž do návsi. Cesta na lipskou návěs nevedla nad kapličkou, ale pod ní, kudy dnes vede jen místní komunikace. Kříž byl tedy tehdy u hlavní cesty na začátku návsi. Křesťanský uvítací pozdrav na kříži mohl být zamýšlen také jako pozdrav příchozím poutníkům od Náchoda.

Pod výše uvedeným nápisem je na podstavci kříže ještě druhý zbožný nápis, který představuje parafrázi biblického verše *Pláč* 1,12, jež je zde vztažen na Pannu Marii stojící pod křížem:

A VY VŠICHNI KTERÍ JDETE CESTOU,
POZORUJTE! A VIZTE
JE-LI BOLEST JAKO BOLEST MÁ!

Sochu Panny Marie pod křížem a tento nápis je možné číst jako výmluvné svědectví o nelehkém životě někdejších lipských obyvatel, současně však také jako svědectví o jejich naději, s níž se obraceli o pomoc a útěchu k bolestné Matce Boží. Tato památka nese svědčí o tom, že by se poddávali obtížím života, nýbrž spíše o tom, že navzdory nim hledali sílu ke skutečně lidskému životu.

Obrácení kříže o 180 stupňů po postavení okresní silnice:

Jak bylo zmíněno, původní cesta z Náchoda na Lipí nevedla nad kapličkou jako dnes, ale nad chalupou Dubnových č. p. 83 uhýbala doprava mezi dnešní č. p. 68 a 11 a pokračovala na náves mezi kapličkou a hospodou U Nováků. Současná cesta kolem zastávky autobusu a dále mezi kapličkou a č. p. 33 směrem k Jizbici a Novému Hrádku zde v té době vůbec nebyla. Byly to pozemky patřící k okolním domkům. Nynější státní silnice se začala stavět až v roce 1913–14. První světová válka stavbu přerušila, takže dokončena byla až v roce 1924. Někdy v této době došlo i k obrácení nového křížku k nově postavené okresní silnici.

Na obrázku níže, který pochází pravděpodobně z roku 1919, je nová kaple s Vlčkovým křížem, který je ještě obrácen směrem k návsi:

Poškození kříže v 60. letech 20. století:

Vlčkův kříž je dnes v poměrně dobrém technické stavu, v 60. letech 20. století však byl poškozen. Pan Grulich (nar. 1940), který bydlel na Lipí v letech 1947–2005 v protilehlém č. p. 33, k němuž patřil pozemek, na němž stojí Vlčkův kříž, a který se o kříž staral, vyprávěl, že jednoho dne v šedesátých letech minulého století přišel na svou zahrádku u kapličky a v trávě našel upadlou hlavičku andělíčka. Podíval se nahoru a zjistil, že jeden andělíček je rozbitý a druhý úplně chybí. Poškození kříže a krádež sošky nahlásil na tehdejší Veřejnou bezpečnost,

kteřá vře zaevidovala a pŕípad odložila. Ař po delřím řase byl pan Grulich pozván k Okresnímu soudu v Náchodě jako svědek ve věci této krdeře a tam se dozvěděl, ře památku pořkodila a andělřicka odcizila skupina řtyř romských obřan, kteří byli usvědřeni i z jiných krdeř, kdy u nich byly objeveny sořky z různých křřk v okolí. dajně je o této události zápis i na nchodsk fře, kde se věc také řeřila a zřejm byla iniciována oprava, protože andělřici jsou dnes v poměrně dobrm stavu zpět na podstavci.

Souřasn stav křře:

Jak vyplývá ze zápisu kronikářky Lipí paní Zuzany Jindrov v *Kronice Lipí* za rok 2010, v tomto roce byl Vlěkv křřek renovován. Souřasně byly také v okolí křře vykáceny dva star ovocn stromy a odstraněn zrezivěl řezel pltek, kteř stl okolo památky. Na fotografii níže je jeřt mořn spatřt tento řezel pltek, jak byl po svém odstraně dořasně opřen o jeden ze strom, kteří zde rostly:

Jeřt pŕed koncem starého tiscilet zde podle pamětníků rostla jaksi plan hruřeř, kteř vřak byla někdy později vykácena a nov zde po úpravě paŕřiku v roce 2010 zasazena nebyla.

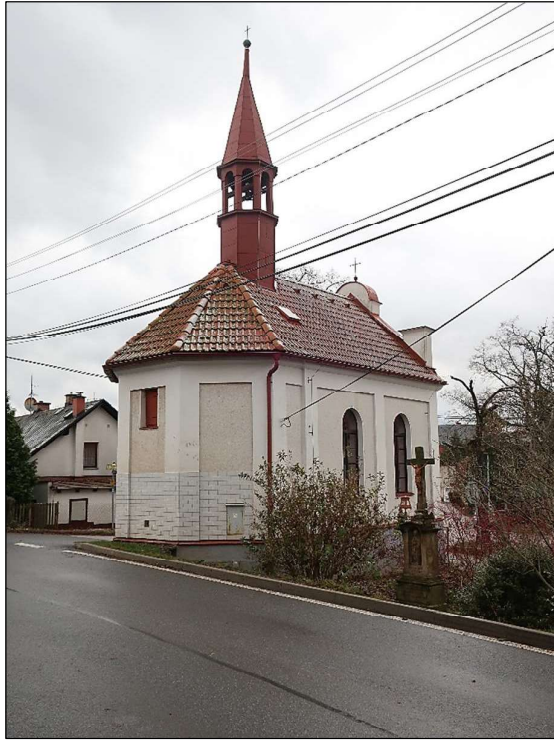
Níže jsou fotografie kapličky a křře z 23. 3. 2011, tedy pŕibliřn sto let po postaven Vlěkova křře:¹

¹ Fotografie P. Václav Hejřl.

V roce 2023 proběhla rekonstrukce okresní silnice z Náchoda na Lipí. Došlo k jejímu rozšíření a zvýšení, takže Vlčekův křížek se ocitl po dosypání krajnice poměrně těsně u okresní silnice a současně značně pod úroveň jejího terénu.

Stav památky 20. 11. 2024 (pohled na kříž od silnice):

Irena Recinová, kronikářka Lipí
20. 11. 2024